

Trasa A4 (odcinek małopolski) – Route of A4 (Little Poland section)

Justyna Rodak

*Osada kultury przeworskiej na stan. 9 w Stanisławicach,
gm. Bochnia, woj. małopolskie.
Wstępne sprawozdanie wyników badań za lata 2003-2004.*

Stanowisko 9 w Stanisławicach, gm. Bochnia (dawniej gmina Kłaj) jest zlokalizowane na niewielkim, rozciągniętym równoleżnikowo, piaszczystym wyniesieniu. Cypel ten ograniczają od północy i od południa dwa ciek wodne. Od strony wschodniej, w bliskim sąsiedztwie znajduje się kolejny strumień będący, wraz z kilkoma innymi, pozostałością po dawnym korycie rzeki Raby. Do ratowniczych badań archeologicznych (po dwukrotnej weryfikacji powierzchniowej stanowiska) przewidziano ponad 400 arów.

Dotychczas przebadano ponad 1/3 obszaru stanowiska (w latach 2003-04 około 1, 5 ha). W trakcie prowadzonych prac archeologicznych po przeprowadzeniu badań powierzchniowych, okazało się, że zasięg osady w kierunku zachodnim jest większy niż przypuszczano stąd zaistniała konieczność poszerzenia prac o kolejne ary.

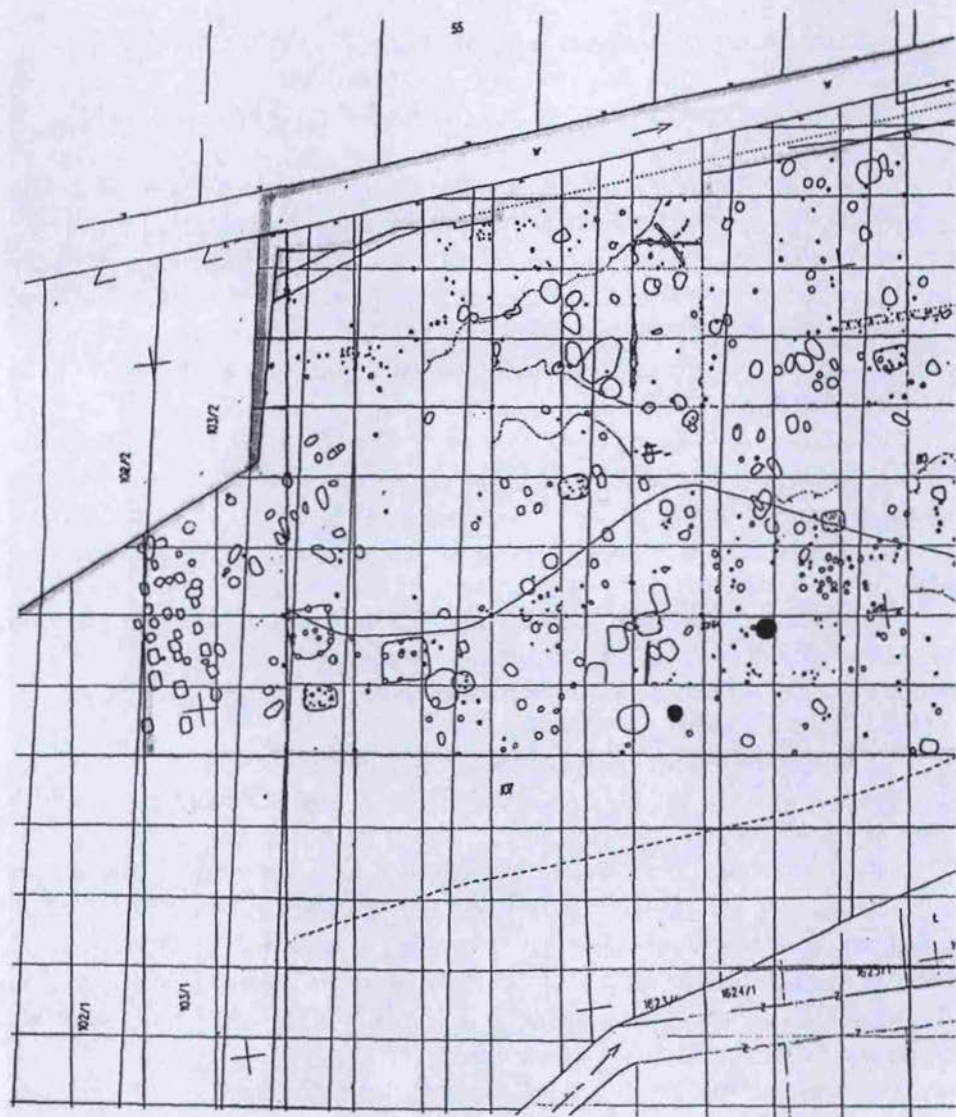
W wyniku przeprowadzonych do tej pory prac ratowniczych przebadano i wyeksplorowano ponad 1700 obiektów archeologicznych, większość z nich (1269) w 2004 roku. Stało się tak na skutek braku dostępu (w latach 2000-2002) do działek, na których zlokalizowane jest stanowisko.

Na omawianej osadzie odkryto pozostałości budynków zagłębionych (24), budowli naziemnych (7), studni (8), palenisk (53), jam, rowów i dołów postępujących (por. ryc. 1).

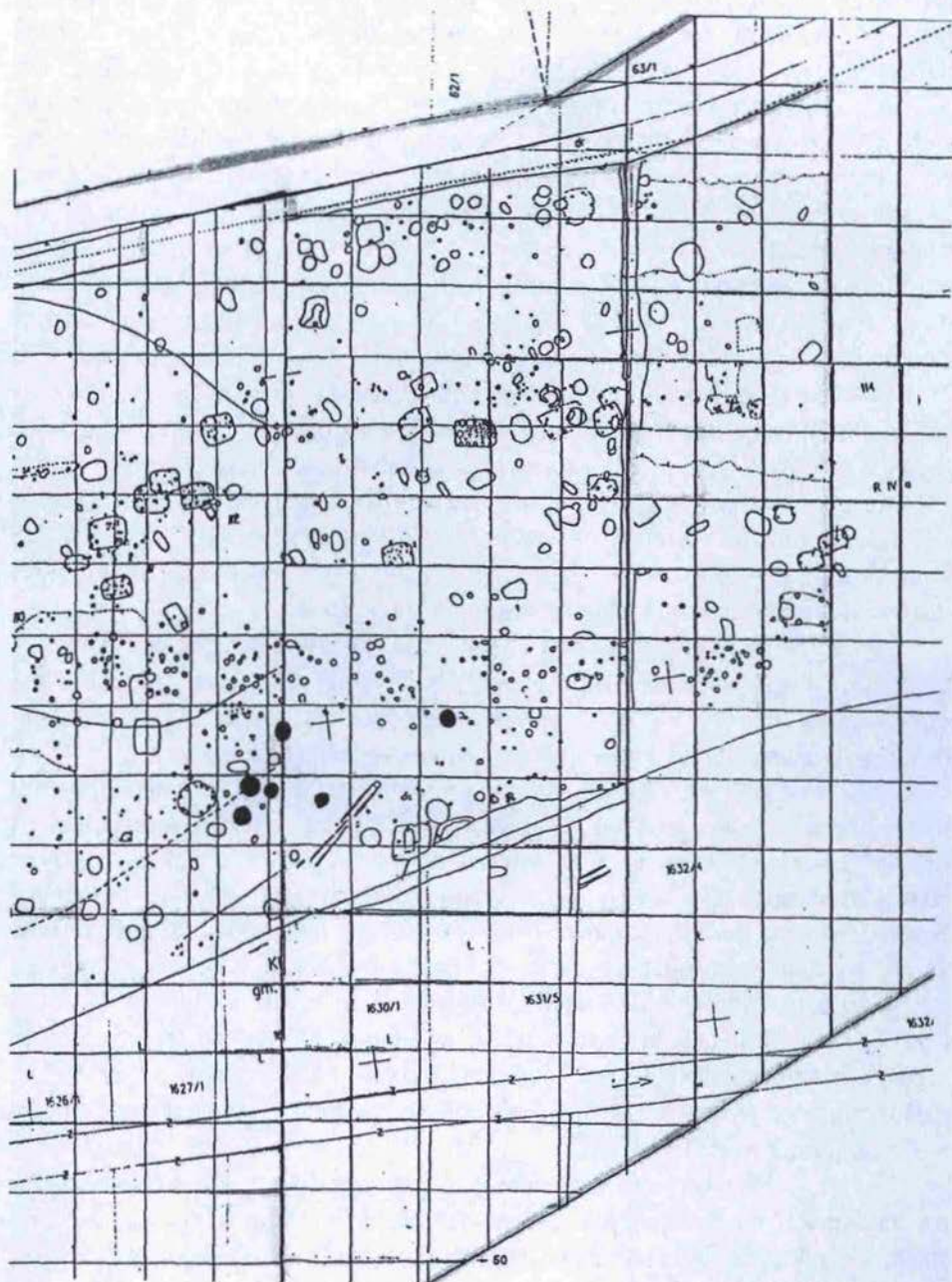
Wśród wszystkich obiektów zdecydowanie najliczniejszą kategorię stanowią dołki postępowe, których jest ok. 80% wszystkich obiektów. Znaczna ilość wspomnianych obiektów związana jest konstrukcyjnie z wyżej wymienionymi już budynkami, zarówno zagłębionymi, jak i naziemnymi. Zespół badawczy ma nadzieję, że po dokładnej analizie (po zakończeniu badań terenowych) kolejne dołki postępowe uda się połączyć w naziemne obiekty mieszkalne.

Większość przebadanych budowli zagłębionych położonych jest na kulminacji wzniesienia i tworzy pas obiektów ciągnący się równoleżnikowo (ryc. 1). Zapewne na skutek orki i erozji gleby zostały częściowo zniszczone, a obecnie uchwycono jedynie ich partie przydenne ok. 20-30 cm. Rozmiary zachowanych budynków: 4,5-5,5

Ryciny w tekście zaznaczone (*) obejmują ryciny, znajdujące się "pod opaską" przy końcu danego tomu, a oznaczone (**) - publikowane są w końcowej, kolorowej części tomu.

Ryc. 1. Stanisławice, stan. 9, gm. Bochnia. Plan stanowiska
(na podstawie siatki arowej; rys. B. Grabowska).

x 3,5-4,5 m (ryc. 2**, 3**). We wszystkich budynkach zagłębionych udało się wyróżnić słupy konstrukcyjne (sześć i więcej; jedynie w mniejszym obiekcie nr 126 było ich cztery). W części obiektów uchwycono podział wewnętrzny. Budynki naziemne usytuowane były na południowym stoku wzniesienia. Wszystkie wspomniane budynki datowane są na wczesny okres wpływów rzymskich.

Do ciekawszych obiektów należą odkryte na osadzie studnie – do tej pory odkryto ich osiem (Ryc. 1 – kolor ciemny). Zlokalizowane były w niewielkim obniżeniu, po południowej stronie cypla. Wszystkie zostały przebadane w 2004 roku, mimo że dwie z nich – ob. 92 i 100 odkryto w pierwszym sezonie badań, w roku 2000. W siedmiu obiektach zachowały się, w dość dobrym stanie (dzięki gliniasto-ilastemu podłożu), pozostałości drewnianej konstrukcji. Większość studni była budowana w technice „na zrąb” (ryc. 4**, 5**); w celu umocnienia konstrukcji w każdym z narożników studni (od strony wewnętrznej) wbite były zaostrome paliki (Ryc. 6**, 7**). Niektóre uszczelniano dużymi fragmentami ceramiki (Ryc. 8**). Prawie w każdej ze studni, w jej partii przydennej, umieszczano poprzeczną deskę (Ryc. 9**). Jedna z odkrytych studni była zbudowana w konstrukcji skrzyniowej (Ryc. 10**, 11**), wokół skrzyni odkryto szereg palików, o różnej średnicy, otaczających kolicie studnię (prawdopodobnie jest to pozostałość po pleciance?) (Ryc. 12**). Do budowy studni w Stanisławicach użyto dębu i sosny. Z uzyskanych do tej pory analiz dendrochronologicznych studni otrzymano daty z II w. n.e.

W części zachodniej osady wśród obiektów dominują prostokątne paleniska zagłębione (Ryc. 1). Odkryto ich do tej pory kilkadziesiąt i związane są z produkcyjną częścią osady (Ryc. 13**). Charakteryzowały się one: znacznym przepaleniem ścianek, warstwą kamieni na dnie oraz nielicznym materiałem zabytkowym.

Na stan. 9 w Stanisławicach, wśród pozyskanego dotychczas materiału ruchomego przeważa zdecydowanie ceramika ręcznie lepiona (naczynia o czernionych powierzchniach lub garnki grubszej roboty), datowana na wczesny okres wpływów rzymskich (podobnie jak większość obiektów). W ściślejszym datowaniu, oprócz pozostałości drewna, bardzo pomocne będą znalezione w roku 2004 brązowe i żelazne fibule, jak również dwa denary (na razie w trakcie konserwacji). Oprócz wspomnianych powyżej zabytków wydzielonych pozyskano również kilka paciorków szklanych i bursztynowych, dwa groty żelazne oraz kilka fragmentów noży żelaznych. Dość licznie wystąpiły siekierki (lub ich fragmenty) krzemienne i kamienne, a także narzędzia krzemienne związane z kulturą pucharów lejkowatych, kulturą ceramiki sznurowej oraz kulturą mierzanowicką.

Jak już wyżej wspomniano niemal wszystkie dotychczas przebadane obiekty należy datować na okres wpływów rzymskich. Oprócz nich na stanowisku w Stanisławicach odkryto obiekty kultury pucharów lejkowatych, obiekty ogólnie datowane na neolit, obiekty kultury mierzanowickiej oraz z późnej fazy średniowiecza i okresu nowożytnego. W roku 2000 przebadano obiekt, związany (jak się wydaje obecnie) z kulturą jastorfską.

Na znacznej powierzchni badanego obszaru stwierdzono występowanie warstwy kulturowej zawierającej dość liczny materiał zabytkowy. Były to głównie fragmenty naczyń kultury przeworskiej datowane na wczesny okres wpływów rzymskich. Obok nich wystąpiły zdecydowanie mniej licznie, fragmenty ceramiki grafitowej datowane na okres późnolateński, a także wykonane przy użyciu koła garncarskiego – na młodszy okres wpływów rzymskich.

W obrębie wzmiankowanej warstwy kulturowej stwierdzono bardzo liczne występowanie żużla żelaznego. Jego pozostałości należy zapewne wiązać z obróbką żelaza na omawianym stanowisku. Nie stwierdzono jednak jednoznacznych obiektów potwierdzających tą produkcję. Nie stwierdzono także śladów samego wytopu żelaza, a więc tzw. dymarek.

W zachodniej części stanowiska, na kulminacji wyniesienia, stwierdzono również występowanie warstwy kulturowej zawierającej zabytki krzemienne związane z kulturą pucharów lejkowatych, natomiast w części wschodniej przebadanego obszaru z kulturą ceramiki sznurowej.

W sezonach badawczych 2003-04 na osadzie w Stanisławicach pozyskano ok. 38 500 zabytków archeologicznych, zarówno fragmentów ceramiki, wyrobów krzemiennych, jak i tzw. zabytków wydzielonych.

Badania są kontynuowane.

Justyna Rodak

Przeworsk culture settlement at site Stanisławice 9, Bochnia commune, Little Poland province (preliminary report on the results of research carried out in 2003 – 2004).

Summary

Site Stanisławice 9, Bochnia commune (former Kłaj commune) is located on small sandy eminence. Approximately 400 ares were provided for the archaeological rescue excavations.

Until now 1/3 of the site's area has been recognized. About 1700 features were documented, such as remains of dugout buildings (24), ground constructions (7), wells (8), fire-places (53), pits, trenches and postholes (Fig. 1).

Most of the explored dugout buildings are placed on the top of the hill, forming a line of features running evenly with a parallel (Fig. 1). Their spatial dimensions were between 4,5-5,5 m x 3,5-4,5 m (Fig. 2**-3**). All dugout buildings discovered here yielded traces of construction posts. In some cases it was possible to recognize the inner partition.

Ground buildings were located on the S slope. They can be dated back to Early Roman Period. Some of the most interesting features included wells – until now 8 of them have been unearthed (Fig. 1 – dark color). They were located on the S side of this headland. Remains of wooden construction were found in 7 features. Most of them were of a framework construction (Fig. 4**-5**); pointed stakes were thrust in the ground in every corner from

---

Figures, referred to in the text as (*), are included on a separate sheets under the cover of the volume; those marked (**) are placed on colour plates at the end of the volume.

the inner side to solidify the construction. Single chest-construction well was discovered (Fig. 10** - 11**). Several stakes of different diameter were discovered, circularly surrounding the well (probably remains of a plaited construction?) (Fig. 12**). All explored wells were built of oak and pine-wood. On the basis of dendrochronological analysis they can be dated to the IInd century AD.

In the W part of the settlement tens of rectangular sunken hearths (Fig. 1) were excavated; they are connected with settlement's production part (Fig. 13**).

Collected moveable archaeological material mostly consists of hand-made pottery, dated to Early Roman Period. Other finds included a few bronze and iron fibulas, 2 denarii, some glass and amber beads, two iron arrowheads and fragments of iron knives. Flint and stone axes and flint tools were also found; they can be associated with FBC, CWC and Mierzanowice culture.

At this site, apart from features dated to early Roman Period, archaeologists also recorded FBC, Neolithic and Mierzanowice culture features as well as LMA and modern features. In the year 2000 Jastorf culture feature was explored.

The excavations are being continued.

Figures

- Fig. 1. Stanisławice, site 9, Bochnia commune. Plan of the site (drawn by B. Grabowska).
- Fig. 2. Stanisławice, site 9. Dugout buildings at the level of discovery (photograph by T. Rodak).
- Fig. 3. Stanisławice, site 9. Dugout building – close up (photograph by T. Rodak).
- Fig. 4. Stanisławice, site 9. Elements of the well's construction – close up (photograph by T. Rodak).
- Fig. 5. Stanisławice, site 9. Well (photograph by T. Rodak)
- Fig. 6. Stanisławice, site 9. Elements of the well's construction (photograph by T. Rodak).
- Fig. 7. Stanisławice, site 9. Elements of the well's construction (photograph by T. Rodak).
- Fig. 8. Stanisławice, site 9. Well with pottery fragment (photograph by T. Rodak).
- Fig. 9. Stanisławice, site 9. Element of the well's construction – crossbeam (photograph by T. Rodak).
- Fig. 10. Stanisławice, site 9. Chest-construction well (photograph by T. Rodak).
- Fig. 11. Stanisławice, site 9. Chest-construction well – close up (photograph by T. Rodak).
- Fig. 12. Stanisławice, site 9. Elements of the well's construction – close up (photograph by T. Rodak).
- Fig. 13. Stanisławice, site 9. Rectangular hearths at the level of discovery.